

АСТРАГАЛ МОНПЕЛІЙСЬКИЙ

Astragalus monspessulanus L.

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Вид на пн.-сх. межі диз'юнктивного ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Центральна і Пд. Європа, Балкани, Пн. Африка. В Україні: Середнє Придністров'я. Адм. регіони: Хм, Вн.

Чисельність та структура популяцій
Популяції локальні з дифузною просторовою структурою, стабільні, нормального типу з повночленними віковими спектрами. Щільність популяцій становить 1–5 особин на 1 м². Спостерігається скорочення та фрагментація ареалу.

Причини зміни чисельності
Руйнування екоотопів, будівництво, розорювання і заліснення схилів, пасквальні навантаження на екосистеми.

Умови місцезростання
Відшарування вапняків, кам'янисто-щербенисті ґрунти, осипища. Входить до складу петрофітних і петрофітно-степових фітоценозів союзів *Festucion valesiacae* та *Astragalo-Stipion* (кл. *Festuco-Brometea*). Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Хамефіт. Напівкущик 10–25 см заввишки з потужним здерев'янілим стрижневим коренем та розгалуженим каудексом. Стебла із вкороченими міжвузлями. Листки непарнопірчасті 10–20 см завдовжки, листочки еліптичні, довгасто-еліптичні або довгасті, 5–12 мм завдовжки, зверху голі. Квітки з пурпуровим віночком до 25 мм завдовжки. Боби лінійні, дугасто зігнуті, притиснено волосисті. Цвіте в травні–липні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється на території НПП «Подільські Товтри». Необхідно контролювати стан попу-

ляцій, здійснювати інтродукцію виду в ботанічних садах. Заборонено збирання рослин, порушення умов зростання, терасування та заліснення схилів, порушення заповідного режиму природоохоронних територій, надмірний випас худоби, забудову та засмічення територій, облаштування місць рекреації.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вирощують у ботанічних садах: Національному ім. М.М. Гришка НАН України та Кам'янець-Подільському.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, протиерозійне.

Основні джерела інформації
Флора УРСР, 1954; Новосад, Крицька, Любінська, 2004; ЧКУ, 1996.

Автори: В.В. Новосад, Л.І. Крицька
Фото: В.П. Гелюта

АСТРАГАЛ ОДЕСЬКИЙ

Astragalus odessanus Besser
(*A. cornutus* auct. non Pall.)

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Причорноморський ендемічний вид з фрагментованим ареалом, який скорочується.

Ареал виду та його поширення в Україні

Північне Причорномор'я. Правобережний степ (у межах підзони типчаково-ковилових степів та пд. частини типчаково-ковиловорізотравних степів), зх. частина Лівобережного Злакового степу. Адм. регіони: Кд, Дн, Од, Мк, Хс, Зп.

Чисельність та структура популяцій

Популяції займають незначні площі та характеризуються низькими показниками чисельності. Щільність 1–7 особин на 10 м². Часто відсутні особини ранніх фаз онтогенетичного розвитку, у вікових спектрах домінують генеративні рослини. Особини в популяціях розміщені переважно дифузно, рідко утворюють невеликі скупчення.

Причини зміни чисельності

Фрагментарність ареалу, ізолюваність популяцій, низька насіннева продуктивність, слабка конкурентна спроможність виду, нездатність до вегетативного розмноження. Знищення екотопів в результаті розробок кар'єрів, випасання та рекреаційних навантажень.

Умови місцезростання

Відслонення вапняків, кристалічних порід, кам'янисто-щебенисті ґрунти, еродовані схили та осипища (у складі агломеративних угруповань і петрофітно-степових фітоце-

нозів. Угруповання порядку *Alyso-Sedetalia* (кл. *Sedo-Scleranthetea*). Ксерофіт. Петрофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Хамефіт. Напівкущ 40–100 см заввишки зі стрижневою кореневою системою. Стебла здерев'янілі на значній висоті, вкриті темнокоричневою корою, яка відшаровується. Річні пагони тонкі, опушені притиснутими двороздільними волосками. Листки непарнопірчасті, 3–7 см завдовжки, з 5–8 парами від довгасто-еліптичних до вузько лінійних листочків. Суцвіття головчаста густа багатоквіткова китиця 2–4 см завдовжки, чашечка трубчаста з лінійно-шилоподібними зубцями, густо опушена білими волосками з домішкою чорних, квітки червоно-фіолетові.

Боби довгасті, притиснуто біловолосисті з домішкою дрібних чорних волосків. Цвіте у травні–липні, плодоносить у червні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється на території ПЗ «Єланецький Степ», низки ботанічних заказників та пам'яток природи. Необхідно розширити мережу заповідних об'єктів, вирощувати в ботанічних садах, здійснювати моніторинг популяцій. Заборонено збирання рослин, порушення умов місцезростань (формування кар'єрів, терасування та заліснення схилів).

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують в Криворізькому ботанічному саду НАН України.

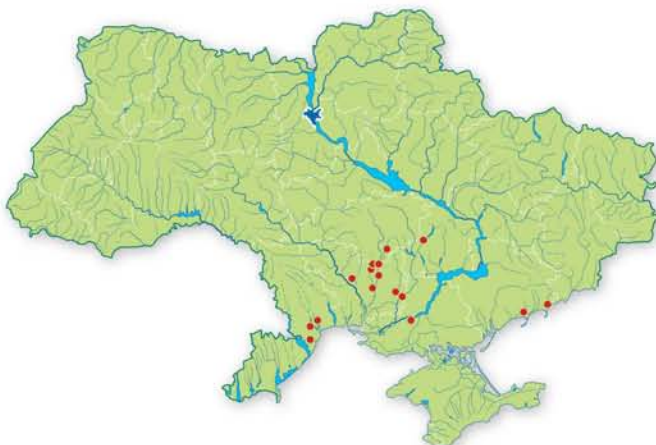
Господарське та комерційне значення

Декоративне, протиерозійне, ґрунтозахисне, медоносне, кормове.

Основні джерела інформації

Воронова, 2005; Дубовик, Крицкая, 1977; Клоков, 1953; Крицкая, Новосад, 2001.

Автори: Л.І. Крицька, В.В. Новосад,
О.Ф. Щербаківа, С.М. Воронова
Фото: О.О. Кагало

АСТРАГАЛ ПОНТІЙСЬКИЙ

Astragalus ponticus Pall.

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Понтичний степовий вид на пн. межі поширення.

Ареал виду та його поширення в Україні
Мала Азія, Балкани, Понтійська провінція Причорномор'я, Нижній Дон, Передкавказзя, Крим. В Україні — степова зона, зх. та сх. частини Пд. берегу Криму. Ізольоване місцезнаходження біля с. Устя Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. в місці впадіння р. Смотрич у р. Дністер. Адм. регіони: Хм, Кд, Дн, Дц, Од, Мк, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій
Популяції локальні, площею від кількох десятків до сотень м², мають диз'юнктивне поширення, нечисельні. Щільність низька, до 5–10 особин на 100 м². Структура популяцій не досліджена.

Причини зміни чисельності
Вузька еколого-ценотична амплітуда, слабка конкурентна здатність, вразливість до дії антропогенного тиску. Урбанізація призводить до зникнення окремих популяцій (наводився з окол. мм. Кіровограда, Запоріжжя, Миколаєва, Дніпропетровська де зник).

Умови місцезростання
Сухі, еродовані, змиті, чорноземні та коричневі, збагачені карбонатами ґрунти, кам'яністі скелі, осипи, щебенисті схили, сланці. Ценофоб. Порушені степові угруповання кл. *Festuco-Brometea* та порядку *Alyso-Sedetalia*. Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Криптофіт. Багаторічна трав'яна рослина заввишки до 1 м. Каудекс, стрижнекореневий. Стебла прямостоячі поодинокі або кілька, борозенчасті, короткоопушені. Листки непарнопірчасті 10–25 см завдовжки, 4–6 завширшки, з 30–40 довгастоовальними чи довгастояйцеподібними листочками (0,8–2 см завдовжки та до 1 см завширшки). Суцвіття густі, овальноциліндричні, багатоквіткові грона на вкорочених (1–1,5 см) квітконосах в пазухах листків. Прицвітки ланцетні, загострені, 1–1,8 см завдовжки, перевищують чашечку, яка м'якоопушена. Віночок жовтий,

до 20 мм завдовжки. Боби оберненояйцеподібні, стиснуті, двогнізді, опушені білими волосками, до 7 мм завдовжки. Насінини 3 мм завдовжки, овальні, гладенькі, коричневі. Цвіте у червні-липні, плодоносить у липні-серпні. Розмножується насінням.

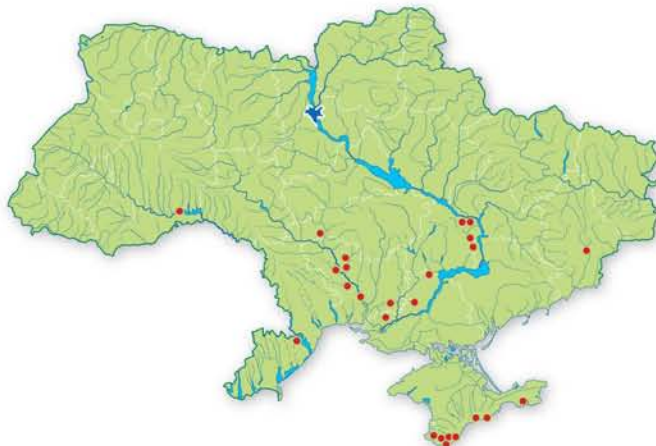
Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Картування та досліджування динаміки популяцій. Культивування. Заборонено знищення місць зростання, будівництво, терасування та заліснення схилів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, кормове, протиерозійне.

Основні джерела інформації
Флора УРСР, 1954.

Автор: Я.П. Дідух
Фото: Я.П. Дідух

АСТРАГАЛ ЗІГНУТИЙ

Astragalus reduncus Pall. (*A. concavus* Boriss.)

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Причорноморсько-прикаспійський степовий вид з фрагментованим ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Пн. Причорномор'я, Крим, Передкавказзя, Нижнє Поволжя. В Україні: Присивашся, Крим (Степовий, Керченський та Тарханкутський п-ови). Адм. регіони: Хс, Кр.

Чисельність та структура популяцій

Популяції диз'юнктивні з компактно-дифузною просторовою структурою. Щільність популяції — 1–3(5) особин на 1 м². Чисельність незначна. Віковий спектр правосторонній, максимумом припадає на генеративну фазу. Насіннєва продуктивність задовільна, хоча поновлення в умовах посиленої антропопресії незадовільне і не забезпечує повноцінного відтворення популяцій.

Причини зміни чисельності

Фрагментарність ареалу, ізольованість місцезростань, скорочення характерних для виду екотипів внаслідок розорювання, надмірний випас.

Умови місцезростання

Сухі степи, кам'яністі схили. Рослина входить до складу полинових і полиновотипчаккових угруповань кл. *Festuco-Brometea* (порядок *Festucetalia valesiacaе*). Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Трав'яний полікарпик 10–30 см

заввишки з стрижневою кореневою системою та здерев'янілим каудексом. Стебло нерозвинене або малорозвинене 2–5 см заввишки, із вкороченими міжвузлями, коротко шорстко-опушене. Листки 6–15 см завдовжки, в прикореневій розетці, з 15–22 парами яйцеподібних, довгасто-оберненояйцеподібних, на верхівці тупих, закруглених, зверху голих, знизу густо опушених листочків, 3–9 мм завдовжки, 2–5 мм завширшки. Квітконоси 15–21 см завдовжки, майже дорівнюють листкам. Грона 5–15-квіткові, головчасті. Чашечка трубчаста, опушена білими і чорними волосками, її зубці ланцетно-лінійні, коротші за трубку. Віночок блідо-жовтий, або злегка фіолетово забарвлений, 18–20 мм завдовжки. Боби довгасті або лінійно-довгасті, серпасто-

або дугасто-вигнуті, біловолосисті, 10–20 мм завдовжки. Цвіте в квітні–травні, плодоносить у травні–червні. Розмножується насінням та поділом каудекса.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Занесений до Європейського червоного списку та Червоного списку МСОП. Охороняється на території БЗ «Асканія-Нова». Необхідно розширити мережу заповідних територій, здійснювати моніторинг популяцій, вирощувати в ботанічних садах. Заборонено збирання, порушення умов місцезростань, розорювання ділянок.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, медоносне, протирозійне.

Основні джерела інформації

Європейський червоний список тварин і рослин..., 1992; Мосякін, 1999; Новосад, 1992; Определитель высших растений Крыма, 1972; Флора европейской части СССР, 1987; Флора СССР, 1945; Walter, Gillet, 1998.

Автори: В.В. Новосад, Л.І. Крицька

Фото: І.В. Маханьков

